

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

**Divan-ı Hikmet Sohbetleri (Editör: Prof. Dr. Zülfikar Güngör.) (2018).
Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı
Yayınları.***

Bülent Kaya**

*Ey dostlarım, ârifler halis sohbet ederler,
O sohbette marifet incilerini saçarlar.
Sohbet vakti hazır ol, erenlere nâzır ol!
O haletde erenler, ere nazar kırarlar*

2016-2017 sezonunun UNESCO tarafından “Hoca Ahmet Yesevî Yılı” ilan edilmesiyle birlikte Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi tarafından Ahmet Yesevî’nin Türkiye’de ve dünyada tanıtılması amacıyla birçok faaliyet ve etkinlik gerçekleştirilmiştir. Hoca Ahmet Yesevî’nin gençlere ve gelecek nesillere daha iyi tanıtılması ve layıkıyla anlaşılmasına yönelik; sempozyum, panel, kongre, konferans, resim sergisi gibi faaliyetlerin yanı sıra Ahmet Yesevî’nin eserlerinin baskıları da yapılmıştır. Bu faaliyetler çerçevesinde 2016 yılı Ocak ayından itibaren “Divan-ı Hikmet Sohbetleri” isimli, Hoca Ahmet Yesevi alanından uzman konuşmacıların katıldığı programlar düzenlenmiştir.

Her ay düzenli olarak gerçekleştirilen programlarda konuşmacı olarak sırasıyla; Doç. Dr. İbrahim Kalın, Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç, Beşir Ayvazoğlu, Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, Prof. Dr. Mustafa Kara, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatcı, Prof. Dr. Bilal Kemikli, Prof. Dr. Mehmet Demirci, Dr. Hayati Bice, Prof. Dr. Zülfikar Güngör, Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Prof. Dr. Süleyman Uludağ, Prof. Dr. Ali Yılmaz, Prof. Dr. Necdet Tosun, Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya ve Prof. Dr. Cengiz Gündoğdu yer almışlardır. Türk-İslam

* Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Metin içi: (Kaya2018: Sayfa No)

Kaynakça:Kaya, Bülent. (2018). Divan-ı Hikmet Sohbetleri (Editör: Prof. Dr. Zülfikar Güngör.) (2018). Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı Yayınları. *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 85: 343-347

** Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Kilis/Türkiye
bulentkaya@kilis.edu.tr

düşüncesinin önemli bir mütefekkeri olan, Türkler arasında Müslümanlığın yayılması ve benimsenmesi noktasında fikirleri ve hikmetleriyle önemli bir misyon üstlenen Hoca Ahmet Yesevî'nin bu programlar vasıtasıyla da tanıtılması, Hoca Ahmet Yesevî Yılı faaliyetleri kapsamında önemli bir adım olmuştur. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihî yolculukta mühim bir vazife üstlenmiş olan Ahmet Yesevî'nin yaydığı fikirleriyle bıraktığı etkilerin bu süreç içerisinde tanıtılması ve anlaşılması, yapılmış olan bu faaliyet ve programlarla pekiştirilmiş, yeni ve güncel hususlarla da Yesevî sahasına önemli katkılar yapılmıştır.

Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi yayınlarından çıkan “Divan-ı Hikmet Sohbetleri” isimli eser, “Divan-ı Hikmet Sohbetleri” programlarındaki konuşma metinlerinin yazılı olarak tertip edildiği bir eserdir. Editörlüğünü Prof. Dr. Zülfikar Güngör'ün yaptığı kitapta “Divan-ı Hikmet Sohbetleri”ne katılan on altı konuşmacının Ahmet Yesevî hakkındaki tespitlerine ve araştırmalarına yer verilmiştir. Ahmet Yesevî'nin daha iyi anlaşılması, tanınması noktasındaki bu kıymetli tespitler, Yesevî sahasında yapılmış araştırma ve çalışmalara ek olarak alana katkı sunacak niteliktedir. Bu bakımdan bunların kitapta bir araya getirilmesi sonraki çalışmalar için kaynak oluşturması ve zengin bir malzeme sunması bakımından da dikkate değerdir.

Ahmet Yesevî'de hikmet geleneği, hikmet geleneğinin Türk-İslam düşüncesi ve felsefesindeki yeri, dinî ve tasavvufi sahada hikmetin algılanışı, ahlak eğitimi açısından hikmetlerin önemi, Ahmet Yesevî'nin dönemine ve sonraki asırlara etkisi, tasavvuf edebiyatında hikmet söyleme geleneğinin yansımaları, Ahmet Yesevî'nin Anadolu'daki takipçileri ve Yesevî düşüncesinin Anadolu'daki izdüşümleri, ilahî aşkın Yesevî'deki yeri, gönül kavramının bu düşünce içerisindeki önemi gibi konular bu eserin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Ahmed Yesevî'nin farklı bakış açılarıyla hayatı, eserleri ve düşünce dünyasının önemli tespitlerle ele alınıp değerlendirilmesi, sunduğu muhtevayla birlikte bu eserin değerini artırmaktadır.

Programların ilki Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Üyesi Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Yardımcısı ve Sözcüsü Büyükelçi Sayın Doç. Dr. İbrahim Kalın'ın “Ahmed Yesevî Hüküm ve Hikmet” başlıklı konuşmasıyla başlamıştır.

“Ahmet Yesevî’de Hüküm ve Hikmet” isimli konuşmasıyla Sayın Doç. Dr. İbrahim Kalın, Ahmet Yesevî’nin irfan ve maneviyat geleneğimizin en büyük çınarlarından biri olduğundan söz ederek hüküm ve hikmet arasındaki irtibata ve dengeye değinmiştir. Ahmet Yesevî’nin bir şair olmasının ötesinde mürşitlik yönüne vurgu yapmış, hikmet felsefesinin suretlerin ötesinde manayı öğreten yönüne temas etmiştir.

Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç, Ahmet Yesevî ve hikmet geleneği üzerinde durarak onun biyografisi üzerinde yoğunlaşmak yerine daha çok Divan-ı Hikmet’teki hikmetlerden hareketle bu geleneğin temelleri ve yansımaları üzerinde durmuştur. Hikmetlerin, onun ifade ettiği manaların günümüze nasıl taşınabileceği ve taşınmasının günümüz insanının problemlerine sağlayacağı çözümleri vurgulamıştır.

Beşir Ayvazoğlu, daha çok hikmet ve kavramı üzerinde durarak yakın dönem şair, yazar ve mütefekkirlerinden hikmet kavramıyla ilgili örnekler vermiştir. Ağırlıklı olarak son yirmi yılında hikmet burcunda yaşadığını ifade ettiği Cemil Meriç üzerinde durmuş, hikmet bağlamında onun hayatından ve eserlerinden örnekler sunmuştur.

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, ışık, sıdk ve liyakat kavramları açısından bir insan modellemesi yapmış, modellemenin dayandığı kavram çiftleri üzerinde durarak Yesevî düşüncesinin bu çerçevede bir yorumunu vermiştir. Hikmetlerin söz ile yaşamak ve mana ile yaşamak kavram çiftleriyle özetlenebileceğini ifade etmiştir. Divan-ı Hikmet’te çok kullanılan, tekrarlanan kavramlar üzerinde yoğunlaşarak bunların düşünce temelindeki yansımalarını Kur’an-ı Kerim ve diğer İslam kaynaklarından örneklerle ifade etmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Kara, tasavvuf düşüncesinin Yesevî’de bazı kavramlarla temsili noktasına temas ederek ruhî riyazetin önemi, insandaki kötü huyların giderilmesinin ilacının ne olduğu, kalbi kirleten hastalıklı hâller, gönül kavramı ve gönül adamı olma gibi hususlara tasavvufi pencereden, Yesevî düşüncesinden hareketle bakmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tatçı, Ahmed Yesevî’nin etkileri, takipçileri ve eserlerinden söz ederek Yesevî’nin kültür tarihi açısından önemine de değinmiş, Yesevî geleneğinin temelleri ve sonraki temsilcilerinden söz etmiştir. Kur’an ve sünnetin önemi, hikmetlerin tasavvuf düşüncesindeki yeri, mutasavvıfların hayatlarından misaller ve hikmetlerin doğru İslam’ın anlatılması noktasındaki işlevine değinerek hikmetlerden örnekler vermiştir.

Ahmet Yesevî'nin en büyük mirası olan Divan-ı Hikmet'i anlama çabasının önemine vurgu yapan Prof. Dr. Bilal Kemikli, Ahmet Yesevî ve tasavvuf edebiyatındaki etkileri ile hikmet geleneğinin temsilcileri üzerinde durmuştur. Yesevî'nin halkın İslam'ı anlaması noktasında Türkçe'ye verdiği önem, sufi geleneğinde şiirin mahiyeti, hikmetlerden hareketle bazı tasavvufi kavramların açıklanması temas edilen diğer hususlardır.

Prof. Dr. Mehmet Demirci, Ahmet Yesevî'nin tasavvuf anlayışı, Yesevî'de ve Türklerde Hz. Peygamber sevgisi, bazı tasavvufi kavramlar, menkıbelerin değeri gibi konulara değinerek Ahmet Yesevî hakkında mütalaalarda bulunmuştur.

Ahmet Yesevî ile ilgili önemli çalışmaları bulunan ve Yesevî'nin tanınması noktasında mühim araştırmalara imza atmış olan Hayati Bice, Yesevî portresi ve Yesevî hakkında yapılan besteler hakkında bilgiler vererek Yesevî'nin hayatı, ailesi, şeceresinden söz etmiştir. Ahmet Yesevî'nin şöhretinin, fikirlerinin yayılış alanları, Türk dünyasında, Türk kültüründe Yesevî fonksiyonunu üstlenen dervişler ve şahsiyetleri üzerinde durarak genel olarak Yesevîliğin bir portresini çizmiştir.

Prof. Dr. Zülfikar Güngör, Ahmet Yesevî'de ilahi aşktan hareketle Yesevî ile aynı kaynaktan beslenen Mevlanâ Celâleddin-i Rûmî, Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli gibi şahsiyetlere değinerek Divan-ı Hikmet'te aşkın fazlalığı, ele alınış şekli, sevgi kavramı, Allah ve peygamber sevgisi gibi konular üzerinde durmuştur. Yesevîlik tarikatındaki zikir-i erre'ye de ayrıca değinmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Akkuş, Ahmet Yesevî'de gönül, gönlün bir makam olarak İslam'da ve tasavvuftaki yeri, mutasavvıflardan örneklerle gönlün mahiyeti ve algılanışı üzerinde durmuş, hikmetlerin nasihat kabul edilmesinin önemine değinmiştir.

Hikmet kavramından hareketle Müslüman topraklarda hikmet tasavvuru, Kur'an-ı Kerim'de hikmet, tasavvufta hikmetin yeri gibi konular üzerinde duran Prof. Dr. Süleyman Uludağ, bu hususta mutasavvıflardan da örnekler vermiştir. Hikmetin evrensel boyutuna vurgu yaparak Yesevî'nin hikmet feyzinin günümüze kadar devam ettiğini vurgulamıştır.

Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre'nin İslam anlayışındaki ortak çizgilere temas eden Prof. Dr. Ali Yılmaz daha önceki iki çalışmasından hareketle bu üç şahsiyet arasında mukayeseler yaparak benzerlikleri ortaya

koymuştur. Özellikle Ahmet Yesevî'nin hikmetleriyle Yunus Emre'nin şiirlerindeki benzer düşünce ve söyleyişler, Hacı Bektaş-ı Veli'deki ortak düşünceler üzerinde durarak bu bağlamda Hz. Peygamber'in hadisleri ve sünnetlerine yapılan göndermelerden ve bunların öneminden söz etmiştir. Bu çerçevede Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus'taki ortak düşünceler, ibadet noktasındaki görüşler, dört kapı kırk makam gibi noktalara değinmiştir.

Prof. Dr. Necdet Tosun, Ahmet Yesevî ve Yesevilik, Yesevî'nin hayatı ve menkıbevi yaşamına değinerek Arslan Baba, Hâkim Ata gibi şahsiyetlerden bahsetmiştir. Bu bağlamda Yesevî takipçilerinden ve hikmet söyleme geleneğinin en önemli temsilcilerinden Hâkim Ata'nın eserleri, felsefesinden söz etmiş, örnekler vermiştir. Divan-ı Hikmet'ten misallerle, Yesevilik'te öne çıkan geleneklere değinmiştir.

Hikmetten gönle giden irfan yolu, hikmetin rehberliği, hikmetin kalbe şifa vermesi, gönül kavramının mahiyeti ve önemi, gönlün Yesevî düşüncesindeki yeri, algılanışı, aşk-gönül birlikteliği ve irfan kavramı gibi hususlara değinen Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya genel olarak tasavvuftaki düşünce ve kavramlardan hareketle gönlü ele almış, Yesevî'den de örnekler vermiştir.

Prof. Dr. Cengiz Gündoğdu yolcu, yol, yurt hikâyesi bağlamında hikmetin Türkistan'dan Anadolu'ya olan yolculuğunu, hikmetlerden örneklerle anlatmıştır. Ahmet Yesevî'nin Kur'an ve sünnet çizgisinde aktif bir gönül eri olması ve İslam'a bağlılığına değinilirken Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve Mevlana'dan da bu düşüncenin yansımalarına dair örnekler verilmiştir.

Türk-İslam düşüncesinin en önemli mütefekkirlerinden olan Ahmet Yesevî hakkında günümüze kadar birçok araştırma, çalışma yapılmış Yesevî ve Yesevilik hakkında birçok makale kaleme alınmıştır. Yesevî düşüncesinin Orta Asya'dan Anadolu'ya olan yolculuğunda mayaladığı topraklardaki izlerini ortaya çıkarmak, Ahmet Yesevî'nin Türklerin Müslümanlaşma sürecindeki katkılarını anlamak için bu eser önemli bir kaynak niteliğindedir.